

HELING

De Canadese generaal en de Duitse generaal zetten begin mei 1945 hun handtekening onder het capitulatie document. Ook voor Nederland leidt dit tot het einde van de Tweede Wereldoorlog.

Daarna vinden de eerste rechtszittingen plaats. Jarenlange gevangenisstraffen, doodsvonnissen worden geveld, het stemrecht en het recht van politieke activiteiten wordt Nederlanders ontnomen. Allemaal vanwege oorlogsmisdaden, samenwerking met de Nazi-bezetter of verdere foute keuzes.

Naast deze officiële rechtspleging weet de burger zelf ook wel raad met de buurman of buurvrouw die geheuld zou hebben met de vijand. “Moffenmeiden” worden kaalgeschoren. NSB’ers buitengesloten. Kinderen uit die kringen nageroepen, uitgescholden of mishandeld.

De doodsvonnissen worden voltrokken. De gedetineerden komen vrij. De “moffenmeiden” hebben hun haar weer laten groeien. Overlevenden uit de Arbeitseinzats en de concentratiekampen zijn teruggekeerd. Zie hier Nederland in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog. Langzamerhand keert de rust wat terug.

Onderhand, is het heel stil. De weinig overlevenden van de razzia’s en Duitse gevangenschap doen er het zwijgen toe. Het leed dat deze mensen moesten ondergaan was zo vreselijk dat het niet te delen is. Het vertellen van wat er gebeurd is er niet bij. Er wordt gezwegen.

En de andere kant van het verhaal? Ook over hen die de “foute” keuzes hebben gemaakt wordt gezwegen. Over die oom of oma die vreselijke dingen hebben gedaan of die Nederlandse SS’er naar het Oostfront wordt met geen woord meer gesproken. Op familiefeestjes zijn zij er niet bij.

In die stilte ontstond een bijzonder proces. Schrijnende wonden bleven bestaan, maar toch ontstond een proces van heling. De daders van toen waren inmiddels de grootouders of overgrootouders van de jonge generatie die nu aan de slag ging. In de nieuwe naoorlogse generaties staat “goed” niet meer tegenover “fout”.

En wat we ooit van elkaar wisten over burgers die verdacht waren van goed fout te zijn geweest is al jaren geleden veilig opgeborgen in het archief in Den Haag waar niemand bij kon komen.

Aan dat laatste gaat nu een eind komen. Het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) gaat na meer dan zeventig jaar haar geheimen prijsgeven. Zo gaat dat vaak met archieven in onze toegankelijke rechtsstaat.

Indien we met deze toegankelijkheid op 1 januari a.s. niet zorgvuldig omgaan dreigt er wel een “gevaar”. Ik kan nu te weten gaan komen wie die man was die mijn inmiddels al bejaarde grootouders uit hun huisje heeft opgehaald zodat ze in het vernietigingskamp Sobibor in het verre Polen terecht kwamen.

In het nieuwe jaar verteld het archief mij wie wat op de kerfstok had en wie de huidige nazaten daarvan zijn. En zo kan fout en goed zo maar ineens weer heel stevig tegenover elkaar komen te staan. Dat helingsproces wordt doorbroken.

Met alle vragen die bij mij leven vraag ik mezelf af of ik een kijkje in dat archief ga nemen. Ik denk het niet. In een wereld waar oorlog nog steeds een belangrijk deel van uitmaakt is mijn eerste vraag niet wie welke foute keuzes heeft gemaakt. Veel belangrijker is de vraag “welke keuze zou IK onder die omstandigheden hebben gemaakt”. Alleen met die vraag kan het helingsproces doorgaan.